

Újabb körütekintés Mándy Iván „novellaboltjában”

HÓZSA ÉVA

„Minden írás, amely mögött
nincs az egész élet titka, értelmetlen.”
(Kosztolányi Dezső: *Miért írunk?*
Pesti Hírlap, 1934. november 18.)

1953-ban született Szabadkán. Irodalomtörténész, az Újvidéki Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének, valamint Magyar Tantervű Tanítóképző Karának tanára.

Periférikus polcrendszer

A dolgozat ihletője az *Egy öreg boltos* című novella, amely Mándy Iván *Önéletrajz* (1989) című kötetében jelent meg. A szöveg katalógusként, szabálytalan leltárként olvasható, a polcokon „novellamagok” helyezkednek el (megírt és megírásra váró novellamagok). Fiktív kisboltról van szó, nem bevásárlóközpont, hanem állandóan nyitva tartó elektronikus boltról, hanem afféle vegyeskereskedésről, ahol a potenciális áruk látszólag rendszertelenül rakódnak egymásra, a bolt árubőségével és eladással nem dicsekedhet. A mai befogadó a *Mándy-hagyatéket* fedezi fel ebben a boltban, amely filmes távlatokat nyit; a hálószerűen közvetített, látszólag szerény árukészlet valamiféle sajátos Mándy-univerzummá duzzad. A potenciális novella, az esetleges eladható áru az életrajzi és kulturális kontextus produktuma. Ennek az árunak rejtett, rétegezett értékeit a külső szemlélő alig veszi észre. Az olvasó versszerű sűrítést, néhol rövidülő vagy megszakadó polcokat lát. A zsugori boltos szerepébe bújó önironikus elbeszélő nem menedzseli és nem reklámozza áruját, a befejező boltbezáró gesztus az önmenedzseléstől elhatárolódó, öregedő író-elbeszélőre utal, aki még frissíteni szeretné készletét, felülírni az őt fogva tartó motívumhálót, pontosabban frissítésre vár. Mándy boltosának polcain a múlt konkrét tapasztalataiból eredő áru sorakozik, amelytől menekülni sem lehet, noha a szándék megvan. Ez a széttartó „novellakatalógus” önkritikus mozzanatot tartalmaz. Az újraolvasások során a Mándy-novellák befogadója egyre inkább észreveszi az újítás szándékát és kis lépéseit. A szűk árukínálat ellenére megfigyelhető az egyes motívumok és a személyes emlékfoszlányok átlényegülése, továbbvitele. Az a mozgás, amelyet a novella elbeszélője az apára vonatkoztat, központi probléma Mándy egész szövegvilágában. Az apáról megállapítható: „Mindig mozdulatlanul, de mindig menetkészen”.¹ A várakozásban rejlő tudatos menetkészség olyan „figyelemmozgás”, amely a motívumok új összefüggésbe helyezését eredményezi. A Mándy-narratíva lényege a figyelem/a megfigyelés performativitása, amely az emlí-

¹Mándy Iván: *Önéletrajz (Novellák, rádiójátékok)*. Magvető, Budapest, 1989, 185.

tett *Egy öreg boltos* című novellában a virtuális bolt polcaira irányul, a tárgyasult árukészlet azonban belülről vetítődik ki. A Mándy-opus polcai egyébként is sokrétűek, ott néha konvencionális módon ingek vagy arany színű felirattal ellátott dobozok sorakoznak, mint például a *Reggel utazás előtt* szövegében: „CUKOR/PORCUKOR/ LISZT/SÓ”.² Az *Egy öreg boltosban* az emlékek, érzelmek, a múltbeli tapasztalatfoszlányok anyagisége, anyagi átlényegülése és teresülése emelkedik ki. A boltos „szétfolyó” áruja empirikus eredetű áru, árukészletében az antropomorfizáció kulcsszerepet tölt be.

Ebben a boltban furcsa, fordított létrára lenne szükség, itt ugyanis lefelé, a rétegzett emlékek felé kell haladni, az áru ily módon bármily magas létráról sem lenne befogadható. A bolt metafora arra jó, hogy ismét bizonyítsa, miszerint Mándy Iván „fel tudott építeni világokat olyan teljesen vagy részben periférikus elemekből, mint a mozi és a foci”,³ csak hogy ezek Mándy elbeszélője szemszögéből egyáltalán nem periférikus elemek, az ő univerzumában (polcrendszerében) a periférikus mozzanatok mozgatnak mindent. Márton László a Mándy-szövegek „rövid távú intenzitását” emelte ki, mondván, hogy „két- három oldalon el tud mondani egy regényt —, amivel a magyar novellisztikát fantasztikus előzmények és hagyományok után megint nagy magasságokba emelte”.⁴ Az *Egy öreg boltosban* egyetlen mondatban vagy szóban el tud mondani egy potenciális novellát, olyan Mándy-féle novellát, amellyel a prózai szöveget a versszerű sűrítéshez közelítette. 1985. január 30-án, amikor Budapesten interjút készítettünk Mándyval (Krekity Olga újságíróval),⁵ akkor az író örömmel konstataulta, hogy a versszerűséget felvetettük (ezt csak egy skandináv kritikus vette észre), mert mindig úgy érezte, a versíráshoz nem ért, számára ez az észrevétel a változás, a megújulás miatt volt kecsegtető. A Mándy-féle behatárolt boltok árukészletének alapja tehát a személyes tapasztalat, a konkrét nevekhez kapcsolható mikrotörténet. A bolt a várakozó elbeszélő látószögéből „beengedő” közeg.

A címben jelzett „novellabolt” képzelet sokrétű újragondolást eredményez(het). Egyrészt megfigyelhető, hogy a Mándy-terminológia, amely meglehetősen szűkös és ismétlődő, egy biztos tengely körül mozog, és ez a „novella” mint műfaji megnevezés, azaz egy sajátos novella-diskurzus, mivel kérdés, hogy a Mándy-féle novellakonceptió mennyiben kapcsolódik a novellahagyományhoz. Az elbeszélő vágya és célja a novella megírása, esetleg közzlése, néha „benne van” egy novellában, „beleugrik” egy novellába, vagy megállapítja, hogy az adott szerző „novellában sokkal jobb, mint drámában”. Ugyanakkor elbeszélői nézőpontból leleplezhető a különutasság. Mándy irtózott a hamis kategóriáktól, a kiüresedett, divatos kliséktől (például a nosztalgia szótól), a kritika fogalomtárától. Hagyományként Krúdyt vagy Gellérit jelölte meg, habár ettől is eltávolodott.⁶ A dermedt kánonnal szembeni székszis, valamint a

²Uo. 33.

³Vári György: „Soha nem hamis a hangja”. In Darvasi Ferenc: *Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról*. Corvina, Budapest, 2015, 185.

⁴Márton László: „Két-három oldalon el tud mondani egy regényt”. In Darvasi Ferenc: i. m. 71.

⁵Az interjú szövege megjelent, ez a megjegyzés azonban csak a hanganyagban szerepel. Az interjú lelőhelyei: Krekity Olga: *Egy író válaszol. Álmodások nélkül az ember elválk az élettől. Beszélgetés Mándy Ivánnal*. 7 Nap (Forrás), Szabadka, 1985. február 15., 32–33. és uő: *Interjúházban*. Életjel, Szabadka, 2011.

Fogalomtár – a boltban és a bolton kívül

⁶Az említett interjúban a skandináv irodalmat is kiemelte.

⁷Mándy Iván:
Ma este Gizi énekel.
Novellák és karcolatok.
(Összegyűjtötte, sajtó alá
rendezte és az előszót
írta: Urbán László.)
Argumentum,
Budapest,
2013, 345.

nagy írók kiszorító szerepe több Mándy-novella problémájává válik: „Igen, Ibsen nem biztos, hogy jó drámákat írt, de a kis Csáziknak az a verse a háztetőkről... A kis Csázik. Milyen rég nem mondta ki ezt a nevet. Hogy eltűnt. És a többi is.”⁷

A mai újraolvasások egyre inkább bevonják az olvasót egy sajátos, önironikus Mándy-játékba, amelynek törekvése a „magam számára” definiálás, illetve amelynek velejárója a definíció elhallgatása, a kategóriák és tipológiák fortélyos kikerülése. A *Szerkesztőségi órák (Fél hat felé)* című, önéletrajzi ihletésű „mándy” a „folyóirat-novella” műfajnevet alkalmazza. Az elbeszélő három novellát szeretne publikálni a *Nyugatban*, de a nagy szerkesztők érdektelenségét kell tapasztalnia. A „folyóirat-novella” tehát a *Nyugattal* kapcsolatos műfaj a Mándy-novellisztikában, amely olvasóként hozzáférhető, szerzőként viszont korlátok állják az alkotó útját. „Mit érthettem én akkor folyóirat-novellán?” — merül fel a zárójeles kérdés az említett Mándy-szövegben, holott az elbeszélő megállapítja, hogy *A tréfa* vagy *A fűszeres* „igazi” folyóirat-novella, azaz ott a helye a folyóiratban. A folyóirat-számokat, a meglévő rovatokat szinte a medialitás szemszögéből tekinti át. Elkülöníti a fenti *Nyugatot* (konkrét szerkesztőségi szoba, Babits, Gellért) és „a láda *Nyugatját*”, az utóbbi a Múzeum-körúti telek sarkán kitett ládához kapcsolódik, ahol a kezdő novellista órákig kotorászhat. A folyóirat a sötét bolt kivül, egy ládában válik elérhetővé, a könyv pedig egy kinti szekrényben kap helyet. „Definiálásukhoz” a térbeli elhelyezés járul hozzá. A sötét kis bolt félelmet, szorongást vált ki, oda be sem mer lépni az elbeszélő, a bolton kívül viszont nincsenek szabályok, nincs behatárolt idő, órákig kotorászhat az olvasó egy ládában, belapozhat a folyóiratba, a folyóirat-novellákba.

Az elbeszélő tudatosan vállalja, hogy ő „novellát” ír, a *Nyugatnál* ennek Gellért az elbírálója. Öninterpretációjából kiviláglik, hogy kerülül „az írás fegyelmét”, a vázlatírást, igazán pedig nem is a konvencionális novellák, hanem a paratextusok vonzzák, amelyekre Osvátnál bukkant rá, aki teleírhatta volna a folyóiratot, de megmaradt a zárójeleknél, a lábjegyzetnél, a függeléknél. Megannyi elméleti diskurzus-lehetőség csillan meg ebben a szövegben, ahogy egyre sűrítettebben Mándy Iván egész szövegvilágában. Mándy terminológiája intuitív eredetű, eltávolodik a kanonikus szemléletmódtól. Mondhatnánk: ebbe a boltba nem lép be, inkább a kitett láda mélyén keresgél. *A könyv* című novellában (Nemzeti Ujság, 1944. május 20.) megjelenik Béres Tamás első regénye, amelyet először a *Magyar Újságban* közölt folytatásokban,⁸ tehát ez is először folyóirat-regény volt, noha ilyen szakszó nem kerül be a szövegbe. A boldog, elsőregényes szerző azonban óvakodik a kávéházi megjegyzésektől, a kritikustól, a híres írók „dermedt” arcképétől: „Olyan rövidnadrágos arcot vágott, mint valamikor régen, bizonyítványosztáskor. Külön élvezett mindent. A könyvét, az álmosan duruzsoló kályhát, a híres írók arcképét. Egyébként félt ezektől a ké-

⁸Uo. 422.

pektől. Olyan dermedtek voltak, olyan idegenek. Aztán megint csak a könyvét látta. És nagyon, de nagyon szeretett volna egyedül lenni vele. Sietős, kapkodó mozdulatokkal magához vette a példányokat.”⁹

⁹Uo. 421.

Mándy fogalomtára sajátos olvasási stratégiát feltételez, amely a konvencionálistól eltérő összefüggések feltárásához vezet. Az író nem fogadja el a változatlan fogalomtárat, az egyetlen kánont, ellenáll az egységes irodalomtudománynak, a kritika megrögzött elvárásainak.

Kosztolányi aládában

A *Szerkesztőségi órákban* sok név fordul elő, a *Nyugat* első nemzedékének nevei, ám Kosztolányitól egy idézetet is beemel az elbeszélő a szövegbe, a *Figyelő* egy szövegrészletét (Csáth Géza betegségéről és haláláról, *Nyugat*, 1919, 16–17. szám), amelyben Kosztolányi Csáth Géza gyilkos tetteire, felesége megölésére és halálára emlékezik, ennek kapcsán pedig egy olyan mozzanatra, amelyre nem utalnak az életrajzírok. Mándy novellájának vendégszövege idézet az idézetben, ugyanis Kosztolányi egyik, ekkor már határon túli ismerősének beszámolójából értesül a történetekről. Csáth gyilkos tette kapcsán kislányának otlétére nem térnek ki az életrajzok, holott a kislány az első lövéskor jelen volt. A gyermek szemtanúságának hangsúlyozása látszólag elkanyarodik a fő vonalvezetéstől, a továbbélés szemszögéből azonban ez a leginkább súlypontosítható mozzanat. Az elbeszélő a ládából kotorássza ki a Kosztolányi-írást, és éppen erre a szöveghelyre, erre a reflexióra összpontosít. A továbbgondolható kérdés tehát így hangzik: Mi lesz a kislánnyal? A Mándy-szöveg fragmentummá teszi az idézetet, nem kezd új mondatot, a szelektáló olvasói aktust nyomatékosítja. Kosztolányi neve többször ismétlődik Mándy novellisztikájában, látásmódjában ugyanis felfedezi a vele rokonítható szempontokat, azt, amit Tolnai Ottó következetesen „semmis megfigyeléseknek” nevez. Kosztolányi testi és performatív vonatkozásban is előtérbe kerül, alakja Mándy nézőpontjából a folyóirattal, az újsággal, a publicisztikai műfajokkal fonódik össze. Thomka Beáta emeli ki az áthelyezés problémáját: „Ady és Móricz, Petelei és Kosztolányi szellemi hagyatékában tárcaelbeszélés, riport, glossza, portré, karcolat és megannyi más kisműfaj is jelen van. A tény, hogy e formák kiemelkedő írói életművek alkotórészét képezik, a szövegeket a *sajtótörténet* elsődleges összefüggéséből áthelyezi a másik rendszerbe, az *irodalom* és a *műfajok történetének* kontextusába.”¹⁰

¹⁰Thomka Beáta:
Előszó. In uő. (szerk.):
Befejezetlen könyv.
Kijárat Kiadó,
Budapest, 2012, 10.

Mándy, aki ösztönösen érzett rá a mai elméletek diszkurzív kérdéseire, és elkülönítette a folyóirat-novellát a már *áthelyezettől* vagy az eleve könyvben közölttől, főként a folyóiratokban és a lapokban publikáló Kosztolányit emelte be szövegeibe. Azt a Kosztolányit, akit a bolt előtti ládában vagy a kávéházban heverő lapokban talált meg az olvasó. Balassa Péter írja Mándy kísérteties formájáról: „Különös bravúrja, hogy ezen *belül* megőrzi kezdeti, eredeti nagy tehetségének

¹¹Balassa Péter:
Mándy és a kísértetek.
Művészetéről és Átkelés
című kötetéről. In uő:
Észjárások és formák.
Elemzések és kritikák
újabb prózánkról 1978–
1984. Tankönyvkiadó,
Budapest, 1985, 140.

¹²Mándy Iván:
Ma este Gizi énekel,
i. m. 171.

¹³ErdődyEdit:
Mándy Iván.
Balassi Kiadó,
Budapest, 1992, 86.

¹⁴Hózsa Éva:
Fölállt a Titánia?
(Mándy Iván kisműfajai:
az újabb „förlálás”
kutatási lehetőségei).
In Berényi János (szerk.):
Tudástérkép. Vajdasági
Magyar Tudóstalálkozó
2014. Konferenciakötet.
Vajdasági Magyar
Akadémiai Tanács,
Újvidék, 2014, 128–129.

¹⁵Mándy Iván:
Önéletrajz (Novellák,
rádiójátékok), i. m. 185.

tradicionális jellegzetességét: a légiessé, arkangyalivá szellemített magyar tárcanovella-hagyományt, azt az »olyan Kosztolányisat«. Ez persze a magyar novella legszigorúbb hagyománya, amely a hangjáték formában megőrizve maga is kísértetként jár vissza: arányos szerkezetével, egyensúlyával, szélsőségektől tartózkodó tónusával, és nem utolsósorban realitásból indító és oda visszatérő hajlamával.”¹¹

A *Ma este Gizi énekel* című kötetben olvasható *A Kosztolányi* című Mándy-szöveg, amely a Pesti Hírlapban jelent meg 1942. július 3-án. Péter a tükör alatt keresgél a kávéházi lapok között, és ekkor megpillantja őt, Kosztolányit, akit sohasem látott, de egy otthoni képről beazonosíthatott: „Igen, ugyanaz az arc, a diákosan homlokba hulló haj, a pertlivékony nyakkendő. Még a nézése is... Péter nem ismerte, sosem látta Kosztolányit, de otthon volt egy képe. Azon is ugyanígy nézett, gúnyosan, oldalt hajtott fejjel. Ha nem tudná az ember, hogy már halott, igazán azt hinné...”¹²

Ekkor Péter számára feltámad az asztalnál ülő, az életet élvezni tudó, majd az olvasásba belemerülő halott író. Semmiképpen sem hiszi el a vendégről, hogy borkereskedő, holott társai mindent elkövetnek, hogy meggyőzzék arról, miszerint a férfi csupán hasonlít a nagy íróra. A jogász nem látja, amit Péter lát: a fejét tükörhöz támasztó, egy piros könyvbe merülő, a világot magától eltoló Kosztolányit. Péter a novella zárlatában még mindig Kosztolányit látja, a szentté avatott író, aki magányosan olvas. Erdődy Edit emelte ki szent és profán egyetlen térben és időben való sűrítését Mándy életművében, Péter is ebbe a „polarítások nélküli állapotba” vágyakozik, ha Kosztolányiról van szó.¹³ A kávéházi találkozásból és dialógusból kikerekedő portré Mándy írói fogásával, a tükörjátékkal indul és fejeződik be: „Az identitásjáték a határmezsgyéek szemszögéből a tükörkép elmaradása, a tükörképtől való eltávolodás is fontossá válik, ugyanis a kételyt, az azonosságtudat bizonytalanságát erősíti fel. Péter képről, fotóról ismeri Kosztolányit, a portré anatómiai részletei közül kiemelkedik az arc, a diákosan homlokba hulló haj, a pertlínnyakkendő, valamint az író nézése. A felszínes kávéházi dialógusból, a találgatásból kettős portré (kvázi-portré) keletkezik: a kulturális emlékezet Kosztolányit teremti újjá, ugyanakkor egy másik feltételezett portré is kirajzolódik arról a férfiről, aki Péter nézőpontjából Kosztolányi emlékét hívta elő.”¹⁴

Kosztolányi Mándy szemszögéből a folyóirat- és sajtótörténeti kontextusból emelkedik ki. A ládából kikereshető folyóirat, a kávéházban olvasható sajtótermékek időnként Kosztolányi alakját és szövegeit helyezik előtérbe. Az *Apa közbeszól (Átkelés)* című novellában a bohém apa, az „újság nélküli újságíró”¹⁵ (az *Egy öreg boltos* elbeszélőjének meghatározása!) kapcsán *A Hét* emelkedik himnikus magaslatra, ugyanis Kiss József szerkesztői szeme minden értékes kéziratra felfigyel. Az apa személyes emlékezete megidéz a szerkesztőségi szobatárs, azaz Kosztolányi alakját, „gyengéd” egyéniségét: „El se tudom mondani, hogy mennyi kedvesség volt Kosz-

¹⁶Mándy Iván:
Átkelés. Magvető,
Budapest, 1983, 38.

¹⁷Susan Sontag:
A fényképezésről.
(Ford. Nemes Anna.)
Európa, Budapest,
2010, 106–107.

¹⁸Kristin Thompson:
A primitívtől a klasszikusig.
(Ford. Vincze Teréz.)
In Kiss Gábor Zoltán
(szerk.): *A narrációtól az
attrakcióig. Narratívák*
10., Kijárat Kiadó,
Budapest, 2011, 90.

Bolt és bódé

¹⁹Mándy Iván:
Ma este Gizi énekel,
i. m. 413.

²⁰Uo. 415.

tolányiban. Elbűvölő egyéniség. Talán túlságosan is elbűvölő. Mintha soha senkivel nem akart volna vitába szállni. De én azt hiszem, hogy ez nála csak gyengédség volt. Sokat dohányzott. Mondtam is neki, hogy ebből baj lesz. Ő meg csak mosolygott, és valamivel többet szívott azokból az olcsó cigarettákból.”¹⁶

Kosztolányi a bolton kívüli ládából és az apai emlékezésből szívdott be Mándy opusába. Az *A Kosztolányi* című fiatalkori novellában a fénykép funkciója kerül előtérbe. A fénykép pozíciója lehetővé teszi a látomássá transzformálást: „A fénykép persze ember alkotta tárgy. Vonzereje mégis az, hogy ebben a fotóereklyével telehintett világban mintha egyúttal megőrizné a készen talált tárgyak státusát. Ilyenformán a fénykép egyszerre aknázza ki a művészet tekintélyét és a valóság varázsát. Fantáziafelhő és információpirula.”¹⁷

A korai mozi eszköztára is működésbe lép Mándy „korai” szövegében. Kristin Thompson állapítja meg a korai mozi időkezeléséről és befogadásának nehézségeiről: „A néző vagy egy megszakítatlan időtartamnak volt tanúja a teljes film folyamán, vagy pedig elkülönült időblokkokat képező, egy-egy beállításban felvett jeleneteket látott, melyek között időbeli kihagyások vagy átfedések voltak. A filmkészítők nem könnyítették meg a nézők filmbéli események közti tájékozódását, azaz kevés nyomát látjuk a narratív információ olyasfajta redundanciájának, amit a klasszikus film rendszerint biztosít.”¹⁸

A külvárosi bódé méreteiben kisebb a bolténál, „kalitkaként” értelmezhető, mint például *A bódéban* című novellában (*Magyarország*, 1944. március 30.), amelyben az öreg, a bódéban gubbasztó Krecsák József látszerész elbeszélői nézőpontból madárrá változik át.¹⁹ A bódés tevékenysége egysíkúbb, mit a boltosé, Krecsák szemüveget javít, látcsövet tisztít. A kalitkából nehéz megítélni, mi történik a „nagyvilágban”, mégis behatol a pletyka, a piactéri világ, látványként naponta ismétlődnek ugyanazok az arcok, elhangzanak a jól ismert nevek, megvalósulnak a hasonló cselekvésmozzanatok, mindezek az optikus számára a „nagyvilágot” jelentik. Ironikus szempontból értelmezhető a látszerész szerepeltetése, rövidlátásra ítélt szituációja. Látcsövet tisztít, ám foglyul ejtik a bódé oldalai, noha védelmezi is őt saját „kalitkája”. A szövegben kiemelkedik a kint–bent reláció, a vevő beviszi a zárt falak közé az új pletykát, a bódés viszont időnként kitekint „kalitkájából”, sőt bekapcsolódik az utca történéseibe, reflektál az eseményekre. A novellában egy hordó felemelése a tét, amellyel a szereplők nem tudnak megbirkózni, végül nevetésbe és a bódé körüli kergetőzésbe torkollik a próbatétel. A novella a bódés önkéntes visszahúzódásával és öninterpretációjával zárul, az ironikus záró mondat elvágja a vágott kimozdulás, az üzlettulajdonossá válás esélyét: „Krecsák úr behúzza a fejét. Istenem, micsoda hely ez!... Hiszen, ha rendes üzlete lehetne a városban. Legyint. Tovább tisztogatja a látcsövet.”²⁰

Újranyitás?

A boltok, bódék, árusok világát feldolgozó novellák (kisműfajok?) ma már nem kizárólag témaként vagy metaforizáló törekvésként vizsgálhatók. Manapság a digitalizált Mándy-opusból kereshet rá a befogadó az „árukészletre”, az öninterpretáció lehetőségeire, a mediális mozzanatokra, vagyis a kutató számára még inkább áttekinthető a szűk térbe sűrített univerzum. A vajdasági magyar irodalomban Tolnai Ottó írt úgynevezett áruháznovellákat,²¹ ezek a folyóiratból kötetbe emelt novellák főként a vásárló nézőpontját és a Ginsberg-örökséget nyomatékosítják. Mándy öninterpretációs kisböltja többnyire a boltos narratíváját hangsúlyozza, a fogyasztás aktusa kevésbé érvényesül, *A könyv* című novellában az elsőkönyves szerző nem is gondol a kirakatra, ahova könyvét helyezhetik, ő csak a ropogós lapokra és a nyomdászagra koncentrál. Az eladás lehetőségére kávéházi ismerőse hívja fel figyelmét: „Tamás elpirult. Valami kellemes melegség áradt szét benne. Igen, mikor majd a kirakatokban... No lám, erre nem is gondolt.”²² A pénzben mérhető érték legfeljebb a szerkesztőségi beszélgetésekben, a honorárium szempontjából merül fel problémaként.²³

²¹Vö. Tolnai Ottó:
Prózák könyve.
Forum Könyvkiadó,
Újvidék, 1987.

²²Mándy Iván:
Ma este Gizi énekel,
i. m. 423.

²³Uo. 343.

²⁴Thomka Beáta:
Tolnai Ottó.
Kalligram, Pozsony,
1994, 105.

²⁵Susan Sontag: i. m. 116.

²⁶Mándy Iván:
*Önéletrajz (Novellák,
rádiójátékok)*, i. m. 145.

A polcra helyezett antropomorfizált tárgyak, a megelevenedett szituációk, emlékfoszlányok, jelenések, motívumszövések stb. Mándy és Tolnai esetében is „látomássá” transzformálódhatnak.²⁴ Mándy elbeszélője többféle szerepet tölt be, beszerző, boltos és felhasználó egyszerre. A *boltos novellák* „elvágtott” befejezései a továbblépésre várás igényét villantják fel. A boltost gyűjtőszennvedély jellemzi, az idő múlásával tudatosan „zsugorivá”, csúfondárossá és önkritikussá válhat. A befogadó felfigyel az elbeszélő (be)gyűjtő tevékenységére, ezáltal pedig „a megmentő jótékony” szerepére.²⁵ A boltos szövegek filmes kapcsolatai szintén kiemelkednek, látvány és hang, csend és hang pedig elválaszthatatlanul együtt van. A mulandóság több szempontból feltartóztathatatlan a Mándy-írásokban, még a személyes emlékek is feledésbe merülnek. „A kis mozik léte forog kockán” — olvasható az *Egy moziban* című novellában, és ez vár a kisboltokra is. „Talán butikok nyílnak a helyükön. Bazárok bazáráruval” — fűzi tovább a gondolatmenetet az említett szöveg.²⁶ Az on-line vásárlás korában a jóslat még inkább továbbgondolható, és természetesen a mai könyvpiac problémáira vonatkoztatható. A „bolt” értelmezése, a bolt-határok megléte, kísértetjárása, valamint a kívül rekedt ládák tartalma az immanencia diskurzusához (is) kapcsolható.